

УДК 811.161.2'276.6

**„ПОБІДА – ПРОГРА, ПРИЗНАНИЙ ГОЛЬ – НЕПРИЗНАНИЙ ГОЛЬ,
ВЗЯТИ БАЛЬОН НА ШПЦ – ВЗЯТИ БАЛЬОН НА ОБЦАС”.
АНТОНІМІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ФУТБОЛЬНОМУ ДИСКУРСІ
ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ**

Ірина Процик

*Національний університет „Киево-Могилянська академія”,
кафедра української мови,
вул. Сковороди, 2, 04655 Київ, Україна,
тел.: (044)4256075,
e-mail: iprotsky@ukr.net*

Проаналізовано та описано терміни-антоніми в українському футбольному дискурсі першої половини ХХ століття. Зафіксовану антонімічну термінологію футболу покласифіковано на основі поняттєво-семантичних зв'язків та формально-структурних особливостей. Показано відмінності антонімії у футбольній термінології від поширених у загальноживаній лексиці.

Ключові слова: український футбольний дискурс першої половини ХХ ст., українська футбольна термінологія, антонімія, поняттєво-семантичні зв'язки, формально-структурні особливості.

Обґрунтування наукової проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Появу української футбольної лексики, як і самого футбольного дискурсу в Україні, дослідники пов'язують із поширенням на українських теренах на зламі ХІХ-ХХ ст. нової командної гри з Туманного Альбіону – футболу. Активне формування української футбольної лексики припадає на першу половину ХХ ст. Попри те, що в останні десятиріччя в українському мовознавстві з'явилося чимало праць, присвячених діахронному вивченню різних національних терміносистем, досліджень історії формування футбольної термінології, а насамперед початкових етапів її розвитку, немає й досі. Принагідно їй присвячено увагу в дисертаціях про спортивну термінологію українських науковців Михайла Паночка [5] й Ігоря Янківця [14]. Окремими спробами аналізу української футбольної термінології кінця ХІХ – початку ХХ ст. є статті авторки цієї розвідки [8–11]. Актуальність дослідження полягає у всебічному аналізі національної футбольної лексики в українському футбольному дискурсі першої половини ХХ ст.

Методологія дослідження. Однією з найважливіших категорій системної організації будь-якої термінології, у тім і футбольної, є антонімія. Антонімію в термінології трактують як „особливу характеристику лексичного значення слова, особливе відображення протилежного в предметах і явищах об'єктивного світу” [6 : 187]. Для виявлення та класифікування термінів-антонімів у кожній із терміносистем найважливішим є ґрунтовний аналіз семантики кожного терміна, тому що антонімічні відношення – „це відношення двох значень, що виражені різними

термінами й передають істотні ознаки несумісних протилежних або суперечних видових понять стосовно одного родового, тобто мають спільну семантичну основу, а відмінні семи цих значень змінюють одна одну або одна з них виключає іншу” [4 : 12]. Виходячи з таких методологічних засад, у статті проаналізовано антонімію в українській футбольній термінолексичі першої половини ХХ ст., зафіксовану в футбольному дискурсі Галичини цього періоду: спеціальних футбольних виданнях – „Копана (Association Football)” Володимира Лаврівського [3], „Забави і гри рухові. Часть III. Копаний мяч” Івана Боберського [1], „Копаний мяч” Осипа Верхоли [2], спортивній періодиці – журналах: „Спорт” (1925-1926), „Спортові вісти”, „Готові”, „Спорт” (1936-1937), „Змаг”, у щоденній газеті „Діло” та в різножанрових художніх текстах, присвячених футбольній тематиці.

Мета розвідки – виявити та покласифікувати терміни-антоніми у складі української футбольної термінолексичі першої половини ХХ століття. Для її реалізації необхідно визначити такі **завдання**: 1) виокремити терміни-антоніми з-поміж футбольної термінолексичі зазначеного періоду; 2) з’ясувати семантику українських футбольних термінів та покласифікувати зафіксовану антонімічну футбольну термінолексичу; 3) розглянути структурні особливості футбольних термінів-антонімів та продемонструвати роль словотворчих афіксів із протилежним значенням у творенні антонімічних пар; 4) на основі аналізу змісту поняття показати подібності антонімії в загальновоживаній та терміній лексичі, а також відмінності антонімічних зв’язків у футбольній термінолексичі від поширених у загальновоживаній лексичі; 5) з’ясувати зв’язок явищ антонімії та синонімії в українській футбольній термінолексичі.

Для аналізу укладено реєстр антонімічних пар в українській футбольній термінолексичі першої половини ХХ століття, який допомагає покласифікувати терміни за різними критеріями.

Виклад матеріалу та обґрунтування результатів дослідження.

На основі **поняттєво-семантичних зв’язків** між протилежними за значенням словами прийнято виокремлювати такі види антонімії: контрарну (або градуальну чи ступеневу), комплементарну, векторну (або конверсивну) та координатну [7 : 7; 12 : 149-150; 13 : 27-28].

В українській футбольній термінолексичі доволі поширена **контрарна** (від лат. *contrarius* – протилежний, супротивний) або **градуальна** (ступенева) **антонімія**, що ґрунтується на якісній протилежності та градуальній опозиції, „обсяги видових понять якої складають лише частину обсягу спільного для них родового поняття й між ними можливе одне або кілька проміжних понять (мезонімів)” [4 : 13].

Серед термінів такого типу у футбольному дискурсі першої половини ХХ століття домінують ті, що мають **один мезонім**: *біги короткі* (біг на коротку дистанцію¹) – *біги середні* (біг на середню дистанцію) – *біги далекі* (біг на довгу дистанцію), *виграна* (виграш) – *нерішена / нерозіграна* (нічия) – *програна* (програш), *відсвистати початок гри* (дати свисток про початок гри (про суддю)) – *відсвистати половину гри* (дати свисток про закінчення першого тайму, дати свисток на перерву) – *відсвистати кінець гри* (дати свисток про закінчення гри), *власна площа / своя площа* (своє поле) – *нейтральна площа* (нейтральне поле) – *чужа площа* (чуже поле), *додатній вислід* (виграшний рахунок) – *нерішений вислід / ремісовий вислід*

¹ У дужках після футбольних терміноодиниць першої половини ХХ ст. подано сучасні їхні відповідники або потлумачено значення.

(нічийний рахунок) – *невдалий вислід* (програшний рахунок), *змагання вдома* / *на своєму грищі* (матч на своєму полі) – *змагання на нейтральному грищі* (матч на нейтральному полі) – *змагання на чужому грищі* (матч на чужому полі), *подання крайника* (подання крайнього нападника) – *подання помічника* (подання півзахисника) – *подання оборонця* (подання захисника), *стріляти, як мяч² є в руху* (бити по воротах, коли м'яч у русі) – *стріляти, як мяч котиться* (бити по воротах, коли м'яч котиться) – *стріляти, як мяч лежить* (бити по воротах, коли м'яч лежить), *рівень гри на високім поземі* (високий рівень гри) – *рівень гри на середнім поземі* – *рівень гри на низькім поземі*.

Рідше трапляються терміни-антоніми з двома чи більше мезонімами: *грати в нападі* – *грати в помочі* (грати у півзахисті) – *грати в захисті* – *грати в воротах*, *змагун в нападі* (гравець нападу) – *змагун в помочі* (гравець півзахисту) – *змагун на обороні* (гравець захисту) – *змагун на воротах*, *копати мяч носом черевики* – *копати мяч підбитєм черевики* (копати м'яч підйомом черевики) – *копати мяч боком черевики* – *копати мяч запятком черевики*, *притримання мячів на голову* – *притримання мячів на груди* – *притримання мячів на черево* – *притримання мячів на ногу*, *стріляти головою* (бити головою) – *стріляти грудьми* (бити грудьми) – *стріляти коліном* (бити коліном) – *стріляти ногою* (бити ногою), *удар шицею* (удар носом черевики) – *удар підбиттям* (удар підйомом стопи) – *удар бічною частиною стопи* – *удар запятком*, *установка до стрілу головою* (обирати позицію для удару головою) – *установка до стрілу грудьми* (обирати позицію для удару грудьми) – *установка до стрілу коліном* (обирати позицію для удару коліном) – *установка до стрілу ногою* (обирати позицію для удару ногою), *шалене темпо* (шалений темп) – *велике темпо* – *гостре темпо* – *сильне темпо* – *добре темпо* – *слабе темпо*.

У футбольній термінології поширена **комплементарна** (від лат. complementum – доповнення) **антонімія**. Комплементарні антоніми – це „антоніми, що позначають два взаємодоповнювальні видові поняття, які разом становлять певне родові поняття, без проміжних ланок” [13 : 27]. Такі антонімічні пари в українській футбольній термінології представлені доволі широко: *використати позицію* – *змарнувати позицію*, *вільний вдар* / *вільний коп* / *вільний мет* (вільний удар) – *карний вдар* / *карний коп* / *карний мет* (штрафний удар), *заряджати вільний коп* (призначати вільний удар) – *заряджати карний коп* (призначати штрафний удар), *ворота зі стрілу* (гол після удару (з гри)) – *ворота з карного* (гол зі штрафного (зі стандарту)), *грати тактично* – *грати технічно*, *підготовлений тактично* – *підготовлений технічно*, *дискваліфікація за небезпечну гру* (дискваліфікація за нанесення фізичної шкоди) – *дискваліфікація за словну образу судді* (дискваліфікація за словесну образу судді, за нанесення моральної шкоди), *звертатися до судді безпосередньо* – *звертатися до судді через провідників дружин* (через капітанів команд), *змінна перевага* – *стала перевага*, *копати головою* (завдавати удару головою) – *копати ногою* (завдавати удару ногою), *основний воротар* – *запасний воротар* / *резервовий воротар*, *переважати під оглядом тактики* (переважати з точки зору тактики) – *переважати під оглядом техніки* (переважати з точки зору техніки), *перейти змагунів* (обійти, обіграти польових гравців) – *перейти воротаря*, *перша дружина* (основний склад команди) – *друга дружина* (резервний склад команди), *подання карного* (подавання штрафного удару) – *подання вільного* (подавання вільного удару),

² У прикладах із видань першої половини ХХ ст. збережено тодішній правопис.

репрезентаційна дружина (основна команда) – *резервова дружина, руконіжні непорозуміння* (порушення правил із застосуванням фізичної сили) – *словні непорозуміння* (порушення правил із використанням словесних образ), *слабий технічно грач* (технічно слабо підготовлений гравець) – *слабий фізично грач* (фізично слабо підготовлений гравець), *суддя зі свиставкою* (головний суддя зі свистком) – *суддя з хоруговкою* (боковий суддя з прапорцем), *тактичні вмілості* (тактичні вміння) – *технічні вмілості* (технічні вміння), *тактичний промах* – *технічний промах, теоретична підготовка* – *фізична підготовка, упімнути грача* (попередити гравця) – *усунути грача* (видалити гравця з поля), *упімнення за неспортивне поведіння* (попередження за неспортивну поведінку) – *упімнення за критикування рішень судді* (попередження за критику рішень судді).

Особливістю **векторної** (або **конверсивної**) **антонімії** є протилежна спрямованість. Конверсивні антоніми „позначають дві протилежно спрямовані або взаємно зворотні дії, явища, ознаки, напрями, відношення” [13 : 27]: *авансувати до класи / ліги* (увійти до вищої за класом ліги) – *спадати до класи / ліги* (покинути вищу за класом лігу, вилетіти з вищої ліги), *ввійти* – *виступити: ввійти до ліги / зайти до ліги* (увійти до вищої за класом ліги) – *виступити з ліги* (покинути вищу за класом лігу), *вхід до класи* (вихід до вищої за класом ліги) – *виступлення з класи* (виліт із вищої ліги до нижчої), *напад* – *оборона, подавати м'яч вперед* – *подавати м'яч назад / до заду, придбання точок* (здобуття очок) – *втрата точок, стрілити ворота* (забити гол) – *пустити ворота* (пропустити гол).

Ще одним різновидом антонімії є **координатна**. Координатні антоніми „позначають дві протилежні точки певного просторового або часового відрізка” [13: 28]: *весняна мистецька розгровка* (весняний розіграш чемпіонату) – *осіння мистецька розгровка* (осінній розіграш чемпіонату), *весняна рунда змагань* (весняний раунд змагань) – *осіння рунда змагань* (осінній раунд змагань).

На думку Олександра Тараненка, „тематично вони наближаються до векторних, а за структурою опозиції – можливою наявністю проміжного члена – нагадують градуальні” [13: 28]: *бити м'яча з землі / бити м'яча з воздуха* – *бити м'яча з кожної позиції, бити м'яча лівою ногою / бити м'яча правою ногою* – *бити м'яча на обі ноги* (бити м'яча обома ногами), *грати лівою ногою / грати правою ногою* – *грати обома ногами, стріл з лівої / стріл з правої* (удар лівою / правою) – *стріл з обидвох / обох ніг, бомбардувати воротаря стрілами з переду* – *бомбардувати воротаря стрілами з боку* – *бомбардувати воротаря стрілами з наріжника* (бомбардувати воротаря ударами з кутового), *весняне першенство* (весняна першість) – *літнє першенство* (літня першість) – *осіннє першенство* (осіння першість), *весняний сезон* – *літній сезон* – *осінній сезон*.

Відповідно до формально-структурних і лексико-граматичних особливостей антоніми ділять на: лексичні, словотвірні антоніми й антоніми, представлені аналітичними конструкціями (словосполученнями) [6 : 188]. Серед словотвірних антонімів виокремлюють однокореневі та різнокореневі пари слів із протилежним значенням.

В українській футбольній термінології зафіксовано всі три види антонімів за формально-структурними особливостями. Серед **лексичних антонімів**, протилежність значення яких міститься в їхній семантичній структурі, у футбольній сфері функціують антонімічні пари, що постали на власне українському ґрунті: *господарі* (поля) – *гості, напад* – *оборона, перемога* – *поразка, перемога* – *побіда* (перемога) –

поразка, перемога – програ (програш), а також запозичені та гібридні: amator – професіонал, професіоналіст, аматорство – професіоналізм, аматорський – професіональний, фаворит – утсідер (аутсайдер). Наведені приклади лексичних антонімів, які використовували в українському футбольному дискурсі першої половини ХХ ст., нічим не відрізняються від антонімів у загальноживаній мові. Проте серед футбольної термінології є кілька пар антонімів, у яких лексеми вступають у протилежні відношення з іншими, ніж зазвичай, словами: *аматор – заводоєць* (професіонал), *доріст* (молодь) – *олд-бой* (ветерани). У складі футбольної термінології лексичних антонімів небагато. Найчастіше вони – складники аналітичних конструкцій, де, власне, атрибутиви маркують термінну належність вказаних іменників: *господарі грища – гості грища, аматорська дружина – професіональна дружина, аматорська ліга – професіональна ліга.*

Численнішою є група **словотвірних антонімів**, протилежні значення яких реалізовано за допомогою словотвірних формантів. Однокореневі антонімичні пари утворено внаслідок:

а) приєднання до твірного слова українських префіксів без-, пере-, за-, перед- чи префіксоїдів пів, напів: *ворітно* (з голами) – *безворітно* (без голів), *спірні* (рішення судді) – *безспірні* (рішення судді), *стрілити* (влучити) – *перестрілити* (не влучити), *тренування* – *перетренування*, *місцевий (гравець)* (місцевий гравець) – *замісцевий (гравець)* (гравець з іншої місцевості), *матч* (матч) – *передматч* (гра дублерів перед матчем основних складів), *волей* (удар із лету) – *півволей, напівволей* (удар із напівлету), *професіоналізм* – *півпрофесіоналізм*, а також чужомовного префікса *зде-*: *комплетовий (склад)* – *здекомплетований (склад)* (некомплектний склад);

б) приєднання до того самого твірного слова префіксів із протилежним значенням – українських (в- / ви-, ви- / про-, ви- / с-, ви- / зі-) та чужомовних (де- / о-): *вступити* (до футбольної організації) – *виступити* (вийти з футбольної організації), *вступлення* – *виступлення*, *виграти* – *програти*, *виходити* – *сходити*, *вийти* – *зійти*, *дефензива* – *офензива*, *дефензивний* – *офензивний*, *дефензивно* – *офензивно*. Такі словотвірні антоніми входять і до складу аналітичних конструкцій: *виграні змагання* (виграний матч) – *програні змагання* (програний матч), *виграти змагання* – *програти змагання*, *виходити на грище* (виходити на поле) – *сходити з грища*, *вийти на грище* – *зійти з грища*, *дефензивна гра* (захисна гра) – *офензивна гра* (гра в нападі), *грати дефензивно* – *грати офензивно*, *дефензивний змагун* – *офензивний змагун*, *дефензивна формація* (лінія захисту) – *офензивна формація* (лінія нападу);

в) приєднання до твірного слова зі стверджувальною семантикою заперечного префікса проти-: *наступ* (атака) – *проти наступ* (контратака) або заперечної частки не, яка вживається у ролі префікса не-: *карність* (дисциплінованість) – *некарність* (недисциплінованість). Проте в більшості прикладів словотвірні антоніми, утворені з додавання префікса не-, функціонують у складі аналітичних футбольних термінів, тому їх слід розглядати в третій групі – антонімів-словосполучень.

Окремо варто сказати про субстантивовані дієприкметники-антоніми, утворені внаслідок дії закону мовної економії морфолого-синтаксичним способом творення із полярних за значенням аналітичних конструкцій: *виграна* (виграш, перемога (від *виграна гра*)) – *програна* (програш, поразка (від *програна гра*)).

Окрім однокореневої антонімії, що постала внаслідок кореляції префіксів, в українській футбольній термінології зафіксовано й кілька пар антонімів

„змішаного зразка” [6 : 189], у яких протилежні відношення ґрунтуються „на протиставленні перших компонентів складних слів при однакових других” [6 : 189]: *ліво-криловий* (футболіст на лівому фланзі) – *право-криловий* (футболіст на правому фланзі), *однократний (мистець)* (одноразовий чемпіон) – *многократний (мистець)* (багаторазовий чемпіон).

Найбільшу групу термінів-антонімів становлять **аналітичні конструкції**. Серед них слід виокремити антоніми, які мають у своєму складі **компоненти, що протиставляються й у загальноживаній лексиці**: аматорський – професіональний: *аматорська дружина* (команда) – *професіональна дружина*, *аматорська ліга* – *професіональна ліга*; більший – менший: *більша провина* (серйозне порушення правил гри) – *менша провина*; близький – далекий (а також ближший – дальший, близько – далеко, зблизька – здалека): *близький викоп* (удар воротаря від воріт) – *далекий викоп*, *близький мяч* (удар по м'ячу) – *далекий мяч*, *стріляти близькі мячі* (здавати близьких ударів по м'ячу) – *стріляти далекі мячі*, *техніка в ловленню близьких мячів* – *техніка в ловленню далеких мячів*, *близький стріл* (удар по воротах) – *далекий стріл*, *бомбардувати воротаря близькими стрілами* – *бомбардувати воротаря дальшими стрілами*, *близький щур* (удар по м'ячу, коли він летить дуже близько від землі, шмигає, наче щур) – *далекий щур*, *ближчий наріжняк* (кутовий штрафний удар) – *дальший наріжняк*, *бити мячем близько* – *бити мячем далеко*, *викидати мяч близько* – *викидати мяч далеко*, *ворота, стрілені зблизька* (гол, забитий із близької відстані) – *ворота, стрілені здалека*, *штурмувати ворота зблизька* – *штурмувати ворота здалека*, *подавати мяч близько* – *подавати мяч далеко*; високий – низький (а також вищий – нижчий, високо – низько): *високий мяч* (удар, коли м'яч летить високо) – *низький мяч*, *гра на високому поземі* (рівні) – *гра на низькому поземі*, *гра на високому рівні* – *гра на низькому рівні*, *висока передача* (передача верхом) – *низька передача*, *тренінг на високому рівні* (тренування на високому рівні) – *тренінг на низькому рівні*, *вища кляса* (найвища ліга чемпіонату) – *нижча кляса*; *бити мяча високо* – *бити мяч низько*, *подавати мяч високо* – *подавати мяч низько*; внутрішній – зовнішній: *внутрішній бік стопи* – *зовнішній бік стопи*, *подання внутрішнім боком стопи* – *подання зовнішнім боком стопи*; вперед – назад / взад / до заду (а також передом – задом): *бити мячем вперед* – *бити мячем назад*, *подавати мяч вперед* – *подавати мяч взад / до заду*, *бити передом* – *бити задом*; *горішня гра* (сучасн. верхній) – *долішня гра* (сучасн. нижній) (а також *горою* – *долом*): *горішня гра* (гра вгорі) – *долішня гра* (гра внизу), *горішній ріг воріт* (верхній кут воріт) – *долішній ріг воріт* (нижній кут воріт), *грати горою* – *грати долом*, *копати мяч горою* – *копати мяч долом*, *тренувати воротаря карними горою* (тренувати воротаря, пробиваючи штрафні удари верхом) – *тренувати воротаря карними долом*; *добути / здобути* – *втратити / стратити* (а також *добутий* – *страчений*, *добуття* – *втрата / страта*): *здобути ворота* (забити гол) – *втратити ворота* (пропустити гол), *добути пункти* (здобути очки) – *втратити пункти / стратити пункти* (втратити очки), *здобути мистецтво* (здобути чемпіонство) – *втратити мистецтво* (втратити чемпіонство), *добути пункти* (здобути очки) – *страчені пункти* (втрачені очки), *добути точки* (здобути очки) – *стратити точки*, *добути точки* – *страчені точки*, *добуття воріт* (забивання гола) – *втрата / страта воріт* (пропускання гола), *добуття мистецтва* (здобуття чемпіонства) – *втрата мистецтва*; *короткий* – *довгий*: *короткий викоп* (недалеке вибивання м'яча в поле (про воротаря)) – *довгий викоп* (далеке вибивання), *коротке подання* (короткий пас) –

довге подання (довгий пас), короткий стріл (удар по воротах із близької відстані) – довгий стріл (дальній удар по воротах), грати короткими стрілами (грати, використовуючи удари по воротах із близької відстані) – грати довгими стрілами; кращий – гірший (а також найкращий – найгірший): краще відношення воріт (ліпша різниця забитих і пропущених м'ячів) – гірше відношення воріт, дружина на кращому місці в таблиці (команда на вищому місці в турнірній таблиці) – дружина на гіршому місці в таблиці, найкраща дружина (найліпша команда) – найгірша дружина; лівий – правий (а також доліва – доправа): лівий бек (захисник) – правий бек, лівий заложник (захисник) – правий заложник, лівий помічник (півзахисник) – правий помічник, лівий злучник (півсередній нападник) – правий злучник, лівий лучник (півсередній нападник) – правий лучник, лівий крайник (крайній (фланговий) нападник) – правий крайник, грати на лівому крайнику (на фланзі) – грати на правому крайнику, ліве крило (фланг) – праве крило, лівий флянк (фланг) – правий флянк, лівий ріг грища (кут поля) – правий ріг грища, мяч, стрілений з лівого рогу грища (удар, нанесений із лівого кута поля) – мяч, стрілений з правого рогу грища, лівий займак (удар від воріт (його виконують із будь-якої точки займи – воротарського майданчика)) – правий займак, наступ лівою стороною (атака лівим боком) – наступ правою стороною, звід тілом доліва (рух тулубом уліво) – звід тілом доправа; один – багато: одні ворота (один гол) – багато воріт (багато голів), програги різницею одних воріт (програти з різницею в один гол) – програги з різницею багатьох воріт; перший – останній / другий (з-поміж двох об'єктів): перша дружина (команда на першому місці) – «остання» дружина, перша половина (перший тайм) – друга половина, перша частина (перший тайм) – друга частина, перше місце – останнє місце; початок – кінець / скінчення (а також початковий – кінцевий, починати, почати / зачинати, зачати – кінчити, скінчити): початок гри – кінець гри / скінчення гри, початок змагань (початок матчу) – кінець змагань (кінець матчу), початок сезону – кінець сезону, початковий свист судді – кінцевий свист судді, зачинати гру свистом – кінчити гру свистом, почати змагання – скінчити змагання, зачинати, зачати сезон / отворити сезон – закінчувати, закінчити сезон; простий – складний: проста комбінація – складна комбінація; свій – чужий: своє грище (поле) – чуже грище, своє поле – чуже поле, грати на своєму полі – грати на чужому полі, свій терен (футбольне поле) – чужий терен, своя «клітка» (стадіон, спортивний майданчик) – чужа «клітка», свої ворота – чужі ворота, своя половина грища – чужа половина грища, своя дружина (команда) – чужа дружина, свій футболевий клуб – чужонаціональний футболевий клуб, своя публіка – чужа публіка, наше поле – чуже поле / поле противника; сильний – слабкий (а також сильніший – слабший, найсильніший – найслабший, засильно – заслабо, зміцнений – ослаблений): сильний вдар (удар) – слабкий вдар, сильний грач (гравець) – слабкий грач, фізично сильний грач – фізично слабкий грач, сильна дружина (команда) – слаба дружина, найсильніша дружина – найслабша дружина, сильні крила (фланги) – слабкі крила, сильний противник – слабкий противник, сильні флянки (фланги) – слабкі флянки, слабкий технічний рівень дружини – сильний технічний рівень дружини, сильніша нога – слабіша нога, відбивати мяч засильно – відбивати мяч заслабо, копати заслабо – копати засильно, зміцнений склад / сильний склад – ослаблений склад.

В окрему групу слід об'єднати аналітичні футбольні терміни-антоніми, де одним зі складників яких є прикметник зі стверджувальною семантикою, а антонімом до нього виступає прикметник із заперечною часткою не в ролі префікса: *спортова*

атмосфера змагань – неспортова атмосфера змагань, заслужена виграна (виграш) – незаслужена виграна, виграти заслужено – виграти незаслужено, високий вислід (рахунок) – невисокий вислід, виграти високими вислідами – виграти невисокими вислідами, обставлений грач (гравець, що знаходиться під опікою) – необставлений грач, цільний викоп (вибивання м'яча з воратарського майданчика) – нецільний викоп, певний викоп (упевнене вибивання м'яча) – непевний викоп, сподіваний вислід – несподіваний вислід, вдалих вислід – невдалих вислід, рівномірне висунення заложників (рівномірний вихід захисників уперед) – нерівномірне висунення заложників, воковер (неявка на матч і зарахування технічної поразки) на користь – воковер в некористь, виставлення впорядчиків на змаганнях (виставлення охоронців на матч) – невиставлення впорядчиків на змаганнях, гра ведена рівномірно – гра ведена нерівномірно, амбітний грач – неамбітний грач, диспонуванний грач (гравець у добрій кондиції) – недиспонуванний грач, зголошений грач (заявлений на матч гравець) – незголошений грач, обставлений грач (гравець, якого опікають суперники) – необставлений грач, пильнований грач (гравець під опікою суперників) – непильнований грач, признаний гол (зарахований гол) – непризнаний гол, спортова дисципліна – неспортова дисципліна, комплетна дружина (повний склад команди) – некомплетна дружина, зіграна дружина – незіграна дружина, захищатися спортивно (поводитися по-спортивному) – захищатися неспортивно, виграти заслужено – виграти незаслужено, цікаві змагання – нецікаві змагання, цікавий матч – нецікавий матч, здисциплінований змагун (дисциплінований спортсмен) – нездисциплінований змагун, зіграні змагуни – незіграні змагуни, управнений змагун (заявлений спортсмен, який має право брати участь у матчі) – неуправнений змагун, завинений карний (заслужений штрафний удар) – незавинений карний, здисциплінований копун – нездисциплінований копун, ловити певно стріли (впевнено ловити удари в ствір воріт) – ловити непевно стріли, певне опанування м'яча (впевнене володіння м'ячем) – непевне опанування м'яча, «безпечний» напад – небезпечний напад, ефектовна оборона (ефективний захист) – неефектовна оборона, здисциплінована одинадцятка (дисциплінована футбольна команда) – нездисциплінована одинадцятка, рівнорядний партнер (однаковий за класом партнер) – нерівнорядний партнер, цільне подавання (точний пас) – нецільне подавання, докладне подання (точна подача) – недокладне подання, очікувана поразка – неочікувана поразка, обдумане потягнення (продумана комбінація) – необдумане потягнення, заслужена програ (заслужена поразка) – незаслужена програ, потрібний реміс (потрібна нічия) – непотрібний реміс, певно ловити роги (впевнено ловити удар із кутового) – непевно ловити роги, спортивно вироблений (спортивно підготовлений) – спортивно невироблений, певний стріл (упевнений удар по воротах) – непевний стріл, стрілева диспозиція (готовність наносити удари по воротах) – стрілева недиспозиція, об'єктивне рішення судді – необ'єктивне рішення судді, регулярні тренінги (регулярні тренування) – нерегулярні тренінги, правильний тренінг – неправильний тренінг, вміння «штопувати» мяч (уміння зупиняти м'яч) – невміння «штопувати» мяч. Цей спосіб вираження протилежності серед аналітичних антонімів є одним із високопродуктивних.

У кількох футбольних прикладах термінів-антонімів першої половини ХХ ст. зафіксовано тогочасні правописні особливості – написання не окремо від прикметників. Такі протилежні за значенням пари вважаю за доцільне зарахувати до аналітичних антонімів: *караний грач – не караний грач, використаний карний*

(використаний штрафний удар) – не використаний карний, використаний корнер (використаний кутовий удар) – не використаний корнер, зіграний напад – не зіграний напад, позначена площа (позначене розміткою поле) – не позначена площа.

Часто загальноживані лексеми, що є компонентами аналітичних конструкцій, у межах футбольної терміносистеми вступають в антонімічні зв'язки з іншими, ніж зазвичай, словами, за допомогою яких власне й реалізуються відношення протилежності. Протиставлення понять у таких конструкціях може бути виражене за допомогою різних частин мови, найчастіше – іменників, прикметників, дієслів, прислівників, рідше займенників і числівників.

В українській футбольній термінології першої половини ХХ століття кількісно переважають аналітичні пари антонімів, у яких відношення протилежності виражене прикметниками: активний – безсторонній: *активний глядач – безсторонній глядач*; амбітний – безнадійний: *амбітна гра – безнадійна гра* (невдала, ніяка гра); бічний – середній: *бічний помічник* (фланговий півзахисник) – *середній помічник / середущий помічник* (центральный півзахисник); брутальний – джентельменський / ведений „фер“ / шляхетно-спортовий (а також брутально – по джентельменськи / „фер“ / делікатно / „в білих рукавичках“): *брутальна гра – джентельменська гра, брутальна гра – гра ведена „фер“* (гра, ведена чесно), *брутальна поведінка на грици (брутальна поведінка на полі) – джентельменська поведінка на грици / шляхетно-спортова поведінка, грати брутально – грати по джентельменськи, грати „фер“, грати fair, грати делікатно, грати „в білих рукавичках“* (грати по-джентельменськи); взірцевий – поганий: *взірцева тактика* (добра тактика) – *погана тактика*; високоциферний – низький: *високоциферний вислід* (великий рахунок) – *низький вислід, високоциферна виграна* (виграш з великим рахунком) – *низька виграна*; вільний – обставлений: *вільний грач* (гравець без опіки) – *обставлений грач* (гравець, якого опікають суперники); власний / свій – ворожий: *власні ворота – ворожі ворота, своя гряда* (воротарська площа) – *ворожа гряда, свій заложник* (захисник) – *ворожий заложник*; власний / свій – противний / (належний) противникові: *виграна на власному грици* (перемога на своєму полі) – *виграна на грици противника, свій грач* (свій гравець) – *противний грач, своя половина грища – половина грища противника*; горішній / високий – приземний / приземий / низький: *горішній стріл* (удар верхом) – *приземний стріл* (удар низом, невисоко від землі, при самій землі), *ловити певно горішні* (упевнено ловити удари верхом) – *ловити певно приземні, високе подавання* (висока подача) – *приземне подавання* (низька подача), *техніка в ловленні високих мячів* (техніка ловлення високих ударів) – *техніка в ловленні приземних мячів, горішній стріл – низький стріл*; дерев'яний – зелений: *дерев'яна трибуна* (спеціально збудована на стадіоні трибуна для глядачів із облаштованими місцями для сидіння) – *„зелена трибуна“* („глядацькі місця” на деревах довкола стадіону); добрий – слабкий (а також найкращий – найслабший): *добра гра воротаря – слаба гра воротаря, найкращий вислід* (найліпший рахунок) – *найслабший вислід*; добрий – марний / слабкий: *добра кондиція копуна* (добра фізична підготовка футболіста) – *марна кондиція копуна* (погана, слабка фізична підготовка футболіста), *добра форма* (добра фізична форма) – *слаба форма* (погана фізична форма); догідний / чудовий – безнадійний: *догідна позиція / чудова позиція* (зручна позиція) – *безнадійна позиція* (незручна, невдала позиція), *догідна ситуація на грици – безнадійна ситуація на грици*; жвавий – млявий: *жвава гра – млява гра*; заавансований – недосвідчений: *заавансований грач* (досвідчений гравець) –

недосвідчений гравець; заграничний – краєвий (а також за границею – у краю); *загранична дружина* (закордонна команда), *закордонна дружина* – *краєва дружина* (вітчизняна команда), *справоздання заграничних вислідів копаного мяча* (звіт про рахунки закордонних футбольних матчів) – *справоздання краєвих вислідів копаного мяча* (звіт про рахунки вітчизняних футбольних матчів), *репрезентувати спорт за границею* – *репрезентувати спорт у краю*; звичний – змінений: *звичний склад* (стабільний склад) – *змінений склад*; *зелений* – *білий*: *зелена мурава* (зелений газон футбольного поля) – *біла мурава* (засніжений газон футбольного поля); *злий* – *добрий*: *злий вибіг воротаря* (невдалий вихід воротаря до м'яча) – *добрий вибіг воротаря*, *зла уставка* (невдале розташування) – *добра уставка*; *легкий* – *слідний*: *легка перевага* (ледь помітна перевага) – *слідна перевага* (відчутна перевага); *легковажний* – *твердий*: *легковажна оборона* (ненадійний захист) – *тверда оборона* (міцний, надійний захист); *міжнародний* – *краєвий*: *міжнародний матч* (міжнародний матч) – *краєвий матч* (матч у своїй країні), *міжнародні футбольні змагання* – *краєві футбольні змагання*; *міський* – *провінціональний*: *міський футболевий клуб* – *провінціональний футболевий клуб*; *молодий* – *перестарілий*: *молодий противник* (молодий суперник) – *перестарілий противник* (віковий суперник, суперник, старший за віком); *надутий* – *спущений*: *надутий мяч* – *спущений мяч*; *нападковий* – *оборонний*: *нападова акція* (дії нападу) – *оборонна акція* (дії захисту); *опанований* – *слабий*: *технічно опанована дружина* (технічно сильно підготовлена команда) – *технічно слаба дружина*; *оправданий* – *незавинений*: *оправданий карний* (заслужений штрафний удар) – *незавинений карний* (незаслужений штрафний удар); *певний* – *змилений*: *певний воротар* (впевнений у своїх діях воротар) – *змилений воротар* (воротар, який помиляється); *певний* – *несподіваний*: *певна перемога* (впевнена, очікувана, прогнозована перемога) – *несподівана перемога* (неочікувана перемога); *повільний* – *скорий*: *повільний темп* – *скорий темп* (швидкий темп); *поодинокий* – *численний*: *поодинокі випадки* (прориви) – *численні випадки* (постійний – хиткий: *постійна форма* (стабільна фізична форма) – *хитка форма* (нестабільна фізична форма)); *правдивий* – *імпрізований*: *правдиві футболевки* (справжні бутси) – *імпрізовані футболевки* (імпрізовані, власноруч виготовлені бутси); *реномований* – *рівнорядний*: *реномований противник* (висококласний суперник, який має реноме) – *рівнорядний противник* (однаковий за класом суперник); *рухливий* – *оспалий*: *рухлива дружина* – *оспала дружина* (млява, заспана команда); *сольовий* – *дружинний* / *гуртовий*: *гра сольова* (індивідуальна гра, від соло – один) – *гра дружинна* (командна гра), *гра сольова* – *гра гуртова*; *спокійний* – *нервовий*: *спокійна гра* – *нервова гра*; *хаотичний* – *пляновий* (а також *хаотично* – *пляново*): *хаотична гра* – *плянова гра* (розпланована гра), *боронитися хаотично* – *боронитися пляново*; *цікавий* – *мало інтересуючий*: *цікава гра* – *мало інтересуюча гра* (нецікава, малоцікава гра); *чемний* – *неспортовий*: *чемне поведіння* (спортівна, джентльменська поведінка) – *неспортове поведіння*; *чоловий* / *чільний* – *останній*: *чолова дружина* (перша команда, команда на чолі турнірної таблиці) – „*остання*” *дружина*, *чільне місце* – *останнє місце*; *чудовий* – *хаотичний*: *чудова копанина* (добра, впорядкована гра) – *хаотична копанина* (невпорядкована гра).

Зафіксовано небагато пар аналітичних антонімів, у яких протиставні відношення виражені за допомогою **дієслів**: *авансувати* – *спадати*: *авансувати до класи / ліги* (увійти до вищої за класом ліги) – *спадати до класи / ліги* (покинути вищу за класом лігу, вилетіти з вищої ліги); *будувати* – *рвати*: *будувати акцію*

(вибудовувати дії на полі) – *рвати акцію* (руйнувати, переривати дії на полі); ввійти – виступити: *ввійти до ліги / зайти до ліги* (увійти до вищої за класом ліги) – *виступити з ліги* (покинути вищу за класом лігу); вести – стопувати / штопувати: *вести мяч – стопувати мяч, штопувати мяч* (зупиняти м'яч); гнати – „гасити“: *гнати мяча – „гасити” мяч* (зупиняти м'яч); дістати / добути – губити: *дістати мяча / добути мяч* (здобути м'яч) – *губити мяч* (втратити м'яч); заграти – відложити: *заграти матч* (зіграти матч) – *відложити матч* (відкласти матч); підбадьорювати – пешити: *публіка підбадьорює – публіка пешить* (публіка бентежить, призводячи до невдач (від пех – невдача)); стояти – виступити: *стояти у відстороні* (перебувати в офсайді) – *виступити з відстороні* (вийти з офсайду); стрілити – пустити: *стрілити ворота* (забити гол) – *пустити ворота* (пропустити гол).

У футбольній термінології першої половини століття виявлено й антонімічні пари аналітичних конструкцій, у яких відношення протилежності виражене **іменниками**: вільний – карний: *диктувати вільного* (призначати вільний удар) – *диктувати карний* (призначати штрафний удар); земля – воздух: *бити мяча з землі – бити мяча з воздуха* (бити м'яча в повітрі), *летіти воздухом* (летіти у повітрі (про рух м'яча)) – *порушатися по землі* (котитися по землі (про м'яч)); крило (футбольного поля) – середина (футбольного поля): *йти вперед крилами* (йти вперед флангами) – *йти вперед серединою, подавати мяч на крило – подавати мяч до середини, подання до крил* (подача на фланг) – *подання до середини*; підтримка / допінг – дотинки: *підтримка публіки / допінг публіки* (підтримка публіки) – *дотинки публіки* (знуцання публіки, в'їдливе глузування); придбання – втрата: *придбання точок* (здобуття очок) – *втрата точок*; рух – спочинок: *мяч в руху* (м'яч у русі) – *мяч в спочинку* (м'яч у спокої, без руху); оплески – свист: *винагородити рясними оплесками* (про публіку) (позитивна реакція на гру футболістів за допомогою оплесків) – *винагородити свистом* (негативна реакція публіки на гру футболістів за допомогою свисту); трема – притомність: *трема воротаря* (хвилювання воротаря) – *притомність воротаря* (упевненість, зібраність воротаря); чоло – діл: *чоло таблиці* (верх турнірної таблиці) – *діл таблиці* (низ турнірної таблиці); шпіц (черевика) – обцас (черевика): *брати / взяти бальон на шпіц* (брати м'яч на перед, носок черевика) – *брати, взяти бальон на обцас* (брати м'яч на каблук, підбори черевика).

Трапляються у досліджуваній термінології й антонімічні аналітичні конструкції, в яких протилежність понять виражена **прислівниками**. Подекуди правопис цих прислівників відрізняється від сучасних орфографічних норм, адже відображає процес формування цієї частини мови на початку ХХ ст (два останні приклади з переліку): *вміло – хибно: вміло уставлятися на грищі* (вдало, правильно розташовуватися на футбольному полі) – *хибно уставлятися на грищі*; добре – фатально: *боронити добре – боронити фатально* (вкрай погано); жертвенно – егоїстично: *грати жертвенно – грати егоїстично*; просто – скісно: *подавати мяч просто* (подавати м'яч прямо) – *подавати мяч скісно* (подавати м'яч навкоси); за гостро – за мягко: *грати за гостро – грати за мягко*; з боку – з переду: *тренувати воротаря стрілами з боку* (тренувати воротаря, наносячи удари збоку) – *тренувати воротаря стрілами з переду* (тренувати воротаря, наносячи удари спереду).

Спостереження над антонімією в українській футбольній термінології дають підстави стверджувати, що явище антонімії тісно пов'язане зі синонімією. Часом термін може вступати в антонімічні відношення з кількома термінами, що належать до одного термінологічного синонімічного об'єднання: *шалене темпо –*

слабе темпо, велике темпо – слабе темпо, гостре темпо – слабе темпо, сильне темпо – слабе темпо, добре темпо – слабе темпо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дає можливість висувати: 1) в українській футбольній термінології першої половини ХХ ст. зафіксовано усі чотири різновиди поняттєво-семантичної антонімії – контрарну, комплементарну, векторну та координатну; 2) за формально-структурними особливостями тут функціують лексичні, словотвірні антоніми й антоніми, представлені аналітичними конструкціями; 3) серед антонімів-словосполучень виокремлено антоніми, які мають у своєму складі компоненти, що протиставляються й у загальноживаній лексиці; 4) часто компоненти аналітичних конструкцій у межах футбольної терміносистеми вступають в антонімічні зв'язки з іншими, ніж зазвичай, словами; 5) антонімія у футбольній термінології відіграє позитивну роль – сприяє системній організації спеціальних найменувань, антонімічні пари унаочнюють взаємопов'язаність і взаємозалежність понять футбольної сфери, допомагають сформувати чіткі уявлення про їхню ієрархію.

Перспектива досліджень полягає в аналізі всіх видів семантичних відношень в українській футбольній термінології першої половини ХХ ст. для подальшого комплексного опису українського футбольного дискурсу цього періоду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Боберский І.* Забави і гри рухові. Часть III. Копаний мяч / І. Боберский. – Львів : Накладом Товариства „Сокіл”, 1906. – 38 с.
2. *Верхола О.* Копаний м'яч / О. Верхола. – Львів : Накладом Українського Спортового Союзу, 1926. – 90 с.
3. Копана : Association Football. Після Осипа Кленки зладив В. Лаврівський. – Львів, 1900. – 18 с.
4. *Михайлова Т. В.* Семантичні відношення в українській науково-технічній термінології : Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Михайлова Тетяна Віталіївна. – Харків : Харківський нац. університет ім. В. Н. Каразіна, 2002. – 20 с.
5. *Паночко М. Н.* Украинская спортивная лексика : Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 / Паночко Михайл Николаевич. – К. : Киевский гос. пед. ин-т им. А. М. Горького, 1978. – 23 с.
6. *Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П.* Українське термінознавство : [підручник] / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994. – 216 с.
7. *Полюга Л. М.* Про антоніми та їх використання / Л. М. Полюга // Полюга Л. М. Словник антонімів української мови / За ред. Л. С. Паламарчука. – 2-е вид., доп. і випр. – Київ : Довіра, 1999. – С. 5-22.
8. *Процик І.* „Копаний м'яч учить боронити і здобувати”: тематична класифікація української футбольної термінології кінця ХІХ – початку ХХ ст. / Ірина Процик // Вісник Національного університету „Львівська політехніка”: Серія : Проблеми української термінології. – Львів: Національний університет „Львівська політехніка”, 2016. – № 842. – С. 151–157.
9. *Процик І.* „Стріли, взяті з лету”: нульова суфіксація у футбольній термінології української мови першої половини ХХ століття / Ірина Процик // Наукова термінологія нового століття : теоретичні і прикладні виміри : Збірник наукових праць / [відп. ред. Л. Д. Малевич]. – Рівне : НУВГП, 2016. – С. 197–201.

10. *Процик І.* Українська футбольна лексика першої половини ХХ століття: втрачена своєрідність чи польський вплив? / Ірина Процик // Проблеми слов'язнавства. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2016. – Вип. 65. – С. 77–95.

11. *Процик І.* Функціонування футбольних термінів першої половини ХХ століття в художньому тексті / Ірина Процик // Термінологічний вісник. – 2017. – Вип. 4. – С. 281–288.

12. Сучасна українська літературна мова : Підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; За ред. А. П. Грищенка. – 3-тє вид., допов. – Київ : Вища школа, 2002. – 439 с.

13. *Тараненко О. О.* Антоніми / О. О. Тараненко // Українська мова. Енциклопедія / [редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін.]. – Київ : Українська енциклопедія, 2000. – С. 27–29.

14. *Янків І. Т.* Українська спортивна термінологія (історико-методологічний аналіз): Автореф. дис. ... канд. наук з фізвиховання і спорту. 24.00.02 / Янків Ігор Тарасович. – Луцьк : Волинський держ. університет ім. Лесі Українки, 2000. – 19 с.

REFERENCES

1. *Boberskyi I.* Zabavy i hry rukhovi. Chast III. Kopanyi miach / I. Boberskyi. – Lviv : Nakladom Tovarystva „Sokil”, 1906. – 38 s.

2. *Verkhola O.* Kopanyi miach / O. Verkhola. – Lviv : Nakladom Ukrainskoho Sportovoho Soiuzu, 1926. – 90 s.

3. *Kopana :* Association Football. Pislia Osypa Klienty zlydyv V. Lavrivskyi. – Lviv, 1900. – 18 s.

4. *Mykhailova T. V.* Semantychni vidnoshennia v ukraïnskii naukovo-tekhniçnii terminolohii : Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 / Mykhailova Tetiana Vitaliivna. – Kharkiv : Kharkivskiy nats. universytet im. V. N. Karazina, 2002. – 20 s.

5. *Panochko M. N.* Ukraïnskaia sportyvnaia leksyka : Avtoref. dys. ... kand. fylol. nauk : 10.02.02 / Panochko Mykhayl Nykolaevych. – Kyiv : Kyeviskyi hos. ped. yn-t ym. A. M. Horkoho, 1978. – 23 s.

6. *Panko T. I., Kochan I. M., Matsiuk H. P.* Ukraïnske terminoznavstvo : [pidruchnyk] / T. I. Panko, I. M. Kochan, H. P. Matsiuk. – Lviv : Svit, 1994. – 216 s.

7. *Poliuha L. M.* Pro antonimy ta yikh vykorystannia / L. M. Poliuha // Poliuha L. M. Slovnyk antonimiv ukraïnskoi movy / Za red. L. S. Palamarchuka. – 2-e vyd., dop. i vypr. – Kyiv : Dovira, 1999. – S. 5–22.

8. *Protsyk I.* „Kopanyi miach uchyty boronyty i zdobuvaty”: tematyçna klasyfikatsiia ukraïnskoi futbolnoi terminoleksyka kintsia KhKh – pochatku KhKh st. / Iryna Protsyk // Visnyk Natsionalnogo universytetu „Lvivska politekhniçka”: Seriia : Problemy ukraïnskoi terminolohii. – Lviv : Natsionalnyi universytet „Lvivska politekhniçka”, 2016. – № 842. – S. 151–157.

9. *Protsyk I.* „Strily, vziati z letu”: nulova sufiksatsiia u futbolnii terminoleksytsii ukraïnskoi movy pershoi polovyny KhKh stolittia / Iryna Protsyk // Naukova terminolohiia novoho stolittia : teoretyçni i prykladni vymiry : Zbirnyk naukovykh prats / [vidp. red. L. D. Malevych]. – Rivne : NUVHP, 2016. – S. 197–201.

10. *Protsyk I.* Ukraïnska futbolna leksyka pershoi polovyny KhKh stolittia: vtrachena svoieridnist chy polskyi vplyv? / Iryna Protsyk // Problemy slovianoznavstva. – Lviv : Vydavnyçhyi tsentr LNU im. I. Franka, 2016. – Vyp. 65. – S. 77–95.

11. *Protsyk I.* Funktsiiuvannia futbolnykh terminiv pershoi polovyny KhKh stolittia v khudozhnomu teksti / Iryna Protsyk // Terminolohiçnyi visnyk. – 2017. – Vyp. 4. – S. 281–288.

12. Suchasna ukrainska literaturna mova : Pidruchnyk / A. P. Hryshchenko, L. I. Matsko, M. Ya. Pliushch ta in.; Za red. A. P. Hryshchenka. – 3-tie vyd., dopov. – Kyiv : Vyshcha shkola, 2002. – 439 s.

13. *Taranenko O. O. Antonimy / O. O. Taranenko // Ukrainska mova. Entsyklopediia / [redkol.: V. M. Rusanivskiy, O. O. Taranenko (spivholovy), M. P. Ziabliuk ta in.]. – Kyiv : Ukrainska entsyklopediia, 2000. – S. 27–29.*

14. *Yankiv I. T. Ukrainska sportyvna terminolohiia (istoryko-metodolohichniy analiz): Avtoref. dys. ... kand. nauk z fizvykhovannia i sportu. 24.00.02 / Yankiv Ihor Tarasovych. – Lutsk : Volynskiy derzh. universytet im. Lesi Ukrainky, 2000. – 19 s.*

Стаття надійшла до редколегії 30. 04. 2018

доопрацьована 30. 06. 2018

прийнята до друку 15. 08. 2018

**„VICTORY – DEFEAT, SCORED GOAL – UNSCORED GOAL, TOE BALL – HEEL BALL”.
ANTONYMY IN UKRAINIAN FOOTBALL DISCOURSE
IN THE FIRST HALF OF THE XX CENTURY**

Iryna Protsyk

*National University «Kyiv-Mohyla Academy»,
Department of Ukrainian Philology
vul. Skovorody, 2, 04655 Kyiv, Ukraine,
tel.: (044)4256075,
e-mail: iprotsyk@ukr.net*

The article summarizes, analyzes and describes the terms-antonyms of the Ukrainian football terminology of the first half of the twentieth century. The semantics of Ukrainian football terms and the classification of football terminology on the basis of conceptual-semantic connections are classified, the structural features of football terms-antonyms are considered and the role of word-formation affixes with opposite meanings in the creation of antonymic pairs is demonstrated. The similarities of antonyms in the commonly used vocabulary and terminology as well as the differences of the antonymic links in football terminology from the commonly used in common vocabulary are shown on the basis of the analysis of the content of the concept, the connection between phenomena of antonymy and synonymy in Ukrainian football terminology has been clarified.

The analysis made makes it possible to draw the following conclusions: 1) all four varieties of conceptual-semantic antonymy - counterpart, complementary, vector and coordinate were recorded in the Ukrainian football terminology of the first half of the twentieth century; 2) lexical, word-building antonyms and antonyms, represented by analytical constructions function here according to the formal-structural features; 3) antonyms, which have in their composition components contrasted also in the commonly used vocabulary are defined among the antonyms-phrases; 4) the components of analytical constructions within the football terminology system often join antonymic relationships with other words than as a rule; 5) antonymy in football terminology plays a positive role contributing to the systematic organization of special names, antonymic pairs illustrate the interconnectedness and interdependence of the concepts of the football sphere, help to formulate clear notions about their hierarchy.

Key words: Ukrainian football discourse of the first half of the 20th century, Ukrainian football terminology, antonymy, conceptual-semantic connections, formal-structural peculiarities.